

ПРИНЦИПИ ALI-UNIDROIT ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРАВИЛ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА (НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПИ)

АВТОР

Ірина ІЗАРОВА,

к.ю.н., доцент
кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного
університету ім. Т. Шевченка

Один з найуспішніших проектів загальносвітового масштабу зі зближення у сфері цивільного судочинства – «**Принципи транскордонного цивільного процесу**» (далі – *Принципи*). Вони стали своєрідною відповіддю на процеси глобалізації й утвердження загальносвітових тенденцій до зближення правових систем, які спрямовані на забезпечення захисту учасників економічних відносин, які активно розширюються та поглиблюються у всьому світі. Нині ці Принципи стали фундаментом для підготовки сучасних регіональних правил цивільного судочинства в Європі. З утворенням стільного ринку процеси гармонізації цивільного процесу були спрямовані на створення ефективного механізму захисту прав жителів ЄС у межах спільного європейського простору і стали передумовою для запровадження єдиних регіональних стандартів здійснення правосуддя в цивільних та комерційних справах.

Спільні зусилля для зближення цивільних процесуальних систем докладають науковці всього світу. Як відзначають у літературі, гармонізація принципів транскордонного цивільного процесуального права, як і проект М. Сторма, стали першими спробами гармонізації цивільного процесу у глобальному масштабі. Якщо остання є результатом розвитку гармонізації в європейському масштабі, то принципи транскордонного цивільного процесу є результатом аналогічних розробок на загальносвітовому рівні¹ [21, 352 с.].

І саме Принципи стали об'єктом активного дослідження науковців усього світу. У 2011 р. їх переклали російською мовою² [193, с. 3-10], застосовуючи при цьому цілком вдалий підхід, що полягає у вияв-

ленні при перекладі найбільш близького еквіваленту в науці цивільного процесуального права.

Безумовно, відповідної уваги й підтримки заслуговує підготовлений вітчизняними науковцями **Ю. Черняк** та **О. Білоус** переклад Принципів ALI-UNIDROIT. Цей крок знаменує новий етап розвитку сучасних вітчизняних наукових досліджень у сфері цивільного процесу, подальшу інтеграцію до загальносвітового наукового світу. Принципи стали значним досягненням, враховуючи те, що до цього більшість фахівців висловлювали думку, що гармонізація цивільного процесу у світовому масштабі неможлива³ [21, 352 с.]. Використання результатів цього проекту в науковій роботі, під час підготовки законодавчих проєктів з реформування цивільного процесуального законодавства є надзвичайно доцільним та корисним. Таким чином поступово запроваджуються в життя загальносвітові ідеї сучасного ефективного справедливого цивільного судочинства, які об'єднують усі розвинені країни, невід'ємною частиною якого повинна стати Україна.

Принципи мають важливе значення в науці цивільного процесуального права, а також істотно впливають на формування й подальший розвиток цієї галузі права⁴ [99, с. 190–194]. Проект із підготовки Принципів транскордонного цивільного процесу дістав назву The ALI-UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure 2004 р.⁵ [286] і став результатом спільних зусиль Американського інституту права (The American Law Institute, далі – *ALI*) та Міжнародного інституту уніфікації приватного права (The International Institute for the unification of Private Law, далі – *UNIDROIT*). Він є основним результатом реалізації ідеї про створення універсального цивільного процесуального законодавства, що пролунала в науці приблизно в 80-х рр. ХХ ст. Саме в цей час Дж. Хазард та М. Таруффо

¹ Ван Рее К. Х. Гармонизация гражданского процесса в глобальном масштабе / К. Х. Ван Рее // Европейский гражданский процесс и исполнительное производство: сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф. (г. Казань, Казан. (Приволжский) федерал. ун-т, 25 марта 2011 г.) / отв. ред. Д. Х. Валеев. – М.: Статут, 2012. – 352 с.

² Принципы трансграничного гражданского процесса / пер. Е. Виноградова, М. Филатова. – М.: Инфотропик Медия, 2011. – 240 с. – С. 3-10.

³ Ван Рее К. Х. Гармонизация гражданского процесса в глобальном масштабе / К. Х. Ван Рее // Европейский гражданский процесс и исполнительное производство: сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф. (г. Казань, Казан. (Приволжский) федерал. ун-т, 25 марта 2011 г.) / отв. ред. Д. Х. Валеев. – М.: Статут, 2012. – 352 с.

⁴ Изарова И. О. Принципы транскордонного гражданского процесса ALI-UNIDROIT и их влияние на развитие гражданского процессуального права / И. О. Изарова // Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту. Сер.: Юриспруденція. – 2014. – №10-1. – Т. 1. – С. 190–194.

⁵ ALI/UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf>.

розпочали обговорювати конкретні способи зближення національних систем цивільного правосуддя⁶ [368], але тільки з 90-х рр. у цьому напрямі розпочалася справді активна діяльність, і Дж. Хазард, який на той час очолював ALI, створив відповідну комісію, яка засвідчила перспективи подібної роботи і розпочала проект із підготовки «Принципів транскордонного процесу».

Для того, щоб Принципи не перетворилися на регіональний проект Американського інституту, Дж. Хазард та М. Таруффо звернулися з відповідною пропозицією участі до UNIDROIT⁷ [368], які приєдналися до участі в проекті. Тож до складу учасників проекту ввійшли представники двох найбільш визначних інститутів Старого і Нового світів, які об'єднали свої зусилля задля розвитку та зближення цивільного процесуального права. Фактично проект із підготовки «Принципів транскордонного процесу» став результатом спільної роботи науковців усього світу⁸ [289, р. 21].

Представництво різних сімей, або систем, права в проекті має надзвичайно важливе значення. Зокрема, як зауважують члени авторського колективу, попри те, що представники країн «загального права» за своєю кількістю переважали, їх опоненти чинили істотний опір, тому повсюди була відчутна «стримуюча рука» континентального права, яка обмежувала тенденції загального⁹ [289, Рр. 19-22].

Попри те, що спершу зазначений проект спрямовувався виключно на створення транскордонних правил для міжнародних комерційних спорів, згодом він трансформувався в роботу над принципами транскордонного цивільного процесу. Принципи стали своєрідним «кодексом» цивільного процесу для вирішення транскордонних спорів¹⁰ [370, р. 575].

Вихідна ідея, яка підтримувалася членами групи, полягала в необхідності створити звід процесуальних правил, які могли б застосовуватися в будь-якій процесуальній системі в будь-якому регіоні світу для вирішення спорів, що впливають із зовнішньоторгових приватноправових спорів за участі осіб, котрі не є резидентами держави, суд якої наділений компетенцією з розгляду цього спору.

Питання транскордонних спорів надзвичайно важливе для ЄС, оскільки, як показує статистика, вони набувають дедалі більшого поширення¹¹ [313]. Але потрібно підкреслити значення глобалізації й активного розширення економічних зв'язків поза межами міждержавних об'єднань – онлайн-торгівля, подорожі тощо дали поштовх до зближення правових систем у загальносвітовому масштабі. Саме тому Принципи стали основою для підготовки європейських регіональних правил цивільного судочинства.

Принципи розглядають як приклад нормативного акта, що претендує на масштабну гармонізацію цивільного судочинства, в якому закріплено основні принципи цивільного судочинства, що визнаються в сучасних суспільствах і є спробою об'єднати кращі елементи змагальної процедури, зокрема ті, що властиві процесуальним системам загального й континентального права, як цілком слушно зауважує В. В. Комаров¹² [120, с. 20-29].

За своїм змістом Принципи об'єднали найбільш важливі спільні засади цивільного процесу. Їх аналіз показує, що вони пронизують весь цивільний процес, створюють цілісну й комплексну систему (сукупність) положень, що регулюють цивільні процесуальні правовідносини, та надають усі необхідні інструменти для реформування цивільного процесуального законодавства задля його гармонізації. При цьому вони були доповнені певними правилами – Rules of Transnational Civil Procedure («Правила транскордонного цивільного процесу, далі – *Правила*»), які не були ухвалені ні UNIDROIT, ні ALI, але вони стали доповненням до Принципів, за допомогою яких можна було б більш успішно запровадити їх у національну систему. Правила є більш детальними та конкретними, ніж загальні Принципи, тому можуть стати кращою рекомендацією для національних законодавців, які хочуть використати Принципи

⁶ Harmonization of Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: http://open-scholarship.wustl.edu/law_globalstudies/vol4/iss3/13.

⁷ Harmonization of Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: http://open-scholarship.wustl.edu/law_globalstudies/vol4/iss3/13.

⁸ Очолили проект Дж. Хазард-молодший від ALI та Р. Штернер від UNIDROIT, а також М. Таруффо та А. Гіді. До складу робочої групи також входили: Ніл Ендрюс (Кембріджський університет, Великобританія); професор Фредерік Ферран (Ліон, Франція); професор П'єр Лалів (Женевський університет, Швейцарія); професор Масанорі Кавано (Університет Нагойя, Японія); Аїда Кемельмайер де Карлуччі (Верховний Суд, Мендоза, Аргентина); професор Роналд Нлапо (Південна Африка). Див.: Andrews N. Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos / Neil Andrews // Civil Litigation in a Globalising World / ed. by X. E. Kramer, C. H. Van Rhee. – 2012. – P. 21.

⁹ Ibid. – Pp. 19-22.

¹⁰ Hazard, G. C. Introduction to the Principles and Rules of Transnational Civil Procedure / G. C. Hazard, M. Taruffo, R. Stürner and A. Gidi // New York University Journal of International Law and Politics. – 2001. – No. 33(3). – P. 575.

¹¹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions The EU Justice Agenda for 2020 – Strengthening Trust, Mobility and Growth within the Union Strasbourg [Electronic resource]. – Mode of access: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/com_2014_144_en.pdf.

¹² Комаров В. В. Цивільний процес у глобальному контексті / В. В. Комаров // Право України. – 2011. – №10. – С. 20-29.

як основу для вдосконалення своїх процесуальних норм¹³ [289, с. 22].

Важливе значення має не тільки проект із підготовки уніфікованих правил, але і можливість його запровадження. Самі автори передбачили кілька способів його реалізації. Так, у вступі було зазначено, що Принципи можуть бути реалізовані в національній правовій системі по-різному: або за законом, або як комплекс правил, або укладенням міжнародного договору; суди також можуть привести свою практику у відповідність до цих Принципів, особливо в разі погодження зі сторонами процесу.

На думку науковців, сфера їх застосування ширша. Зокрема, виходячи із того, що Принципи спрямовані на згладжування суперечностей між процесуальними нормами різних правових систем і враховують специфіку судового розгляду міжнародних спорів порівняно зі спорами внутрішнього характеру, вони можуть використовуватися не лише під час проведення кодифікаційних робіт у країнах, де немає розвинених процесуальних традицій, але і як стимул для реформ у тих країнах, де такі традиції є¹⁴ [58, с. 1707-1750]. Виходячи із цього, проект ALI-UNIDROIT слугує певною моделлю для реформ національного процесуального права, оскільки зближення процесуального законодавства різних країн значно сприятиме покращенню інвестиційного клімату держави, про що слушно зауважують у літературі – ті країни, чії процесуальні закони найбільш близькі до загальних стандартів, будуть привабливішими для іноземних інвесторів¹⁵ [410].

З огляду на це, успіху цей проект досягнув напередодні десятиріччя його підготовки – саме Принципи ALI-UNIDROIT було визначено відправною точкою для підготовки єдиних регіональних європейських правил цивільного судочинства¹⁶ [358], що є їх логічним продовженням та розвитком і першою спробою підготовки правил цивільного судочинства на рівні регіонального об'єднання держав.

Проект з розробки єдиних регіональних правил цивільного судочинства (далі – *Правила*) було розпочато у 2013 р. в рамках співробітництва з новоствореним Європейським інститутом права (The European Law Institute, далі – *ELI*)¹⁷ [352]. Він став одним з найважливіших сучасних проектів у сфері гармонізації цивільного процесу.

Після завершення спільного проекту з підготовки принципів транскордонного цивільного процесу у планах UNIDROIT було проведення подальшої роботи в цьому напрямі. Зокрема, було вирішено зосередитися на регіональному рівні та адаптувати Принципи до особливостей конкретних правових систем. Так, у робочій програмі UNIDROIT на 2014–2016 рр., ухваленій 5 грудня 2013 р. на Генеральній асамблеї 72-ї сесії, одним з напрямів законодавчої активності (Legislative activities) було передбачено підготовку Transnational civil procedure – formulation of regional rules («Транснаціональний цивільний процес – розробка регіональних правил»)¹⁸ [478]. Започаткований проект From Transnational Principles to European Rules of Civil Procedure («Від Транснаціональних принципів до європейських правил цивільного судочинства»¹⁹ [358] ознаменував новий етап розвитку цивільного процесуального права в Європі.

Теоретичною основою Правил було визначено Принципи ALI-UNIDROIT, Європейську конвенцію і Хартію фундаментальних прав ЄС, загальні традиції європейських країн, проект М. Сторма, французький Цивільний процесуальний кодекс та інші кодекси, рішення Суду ЄС та ЄСПЛ, директиви й регламенти ЄС. Це забезпечило їх вплив на всі держави, що входять до ЄС та РЄ, а отже, належать до європейської цивілізації. Таким чином, поліцивілізаційна парадигма сучасного світу, відповідно до якої основною об'єднувальною ознакою є підтримка визначальних культурних цінностей спільноти, забезпечила подальше зближення права ЄС, утвердження загальних традицій європейських країн.

Основним завданням Правил стало утвердження єдиних засад здійснення судочинства, адже вони, як зазначають автори проекту, спрямовані на уникнення фрагментарних і безсистемних змін

¹³ Andrews N. Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos / Neil Andrews // Civil Litigation in a Globalising World / ed. by X. E. Kramer, C. H. Van Rhee. – 2012. – P. 22.

¹⁴ Ерпылева Н. Ю. Международный гражданский процесс: институционально-нормативный механизм правового регулирования // Право и политика. – 2012. – №10. – С. 1707-1750.

¹⁵ McAuley H. Achieving the Harmonization of Transnational Civil Procedure: Will The ALI/UNIDROIT Project succeed? [Electronic resource]. – Mode of access: <http://mcauley-hawach.com.au/achieving-the-harmonization-of-transnational-civil-procedure-will-the-ali-unidroit-project-succeed/>.

¹⁶ From Transnational Principles to European Rules of Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanlawinstitute.eu/projects/current-projects-contd/article/from-transnational-principles-to-european-rules-of-civil-procedure/?tx_ttnews%5BbackPid%5D=137874&cHash=30981e5bc9618fbff47b45f915463642.

¹⁷ European Law Institute [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.europeanlawinstitute.eu/about-eli/>.

¹⁸ Transnational civil procedure – formulation of regional rules [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unidroit.org/about-unidroit/work-programme?id=1625>.

¹⁹ From Transnational Principles to European Rules of Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanlawinstitute.eu/projects/current-projects-contd/article/from-transnational-principles-to-european-rules-of-civil-procedure/?tx_ttnews%5BbackPid%5D=137874&cHash=30981e5bc9618fbff47b45f915463642.

європейського цивільного процесуального права і є першою спробою розвитку регіональних проєктів з урахуванням особливостей регіональних правових культур та правил²⁰ [374]. При цьому потрібно звернути увагу на те, що регіональність як визначальна ознака учасників такого об'єднання не характеризує їх територіально: серед держав-членів РЄ є й ті країни, які не розташовані на Європейському континенті.

Зазначене свідчить про те, що підготовка зазначених Правил підтверджує зміну суспільної парадигми та основних традиційних підходів до формування нової сучасної концепції цивільного процесу, що відбулася впродовж останніх десятиліть в європейських країнах. Істотна вага та вплив «Принципів транскордонного цивільного процесу» на розвиток цивільного процесуального права в європейських країнах, успішна реалізація ідей М. Сторма та становлення цивільного процесу ЄС забезпечили загальний успіх гармонізаційних процесів у Європі. При цьому надзвичайно важливого значення набуває питання про сферу застосування регіональних правил цивільного судочинства, а дискусії про необхідність поширення цивільного процесу ЄС на транскордонні спори переходять у нову площину.

За проєктом до сфери регулювання Європейських правил цивільного судочинства входять внутрішні національні спори держав-членів ЄС. Так, на засіданні з підготовки Правил, що відбулося 12-13 травня 2014 р., керівним комітетом було вирішено питання про їх мету: вони мають бути спрямовані на національні суди, і кінцевий продукт цього проєкту має застосовуватися до всіх справ, а не тільки комерційних, а також до транскордонних і національних справ. Було висловлено доволі оптимістичні прогнози щодо перспектив підготовки загальних «Правил цивільного процесу» і розробки типового європейського кодексу, тому проєкт, на думку авторів, не має обмежуватися транскордонними справами²¹ [374].

Питання про сферу поширення і перших загальноєвропейських процедур, і, відповідно, цивільного процесу ЄС є одним з надзвичайно дискусійних у науці цивільного процесуального права. Так, науковці поділяються на дві основні групи: до першої належать невтомні прихильники поширення сфе-

ри дії загальноєвропейських процедур на внутрішні спори, до другої – ті, хто вважає це недоцільним²².

При цьому важливе значення належить механізму взаємодії Правил і національного процесуального законодавства. Утворення цивільного процесу ЄС як комплексної системи з вирішення транскордонних спорів, яка містить спільні процедури цивільного судочинства держав-членів ЄС, привело до появи альтернативної національним процесуальній системі. Якщо положення цивільного процесу ЄС стануть фундаментом єдиних Європейських правил цивільного судочинства, вони набудуть характеру транскордонного цивільного процесу, основна мета якого – нівелювати відмінності різних процесуальних систем держав-членів. Водночас, як цілком слушно зауважує М. Сторм, критикуючи політику загальноєвропейського врегулювання транскордонних спорів, урегулювання спорів незмінно має, принаймні потенційно, транскордонні наслідки, тому відмінність ефективності правил про врегулювання транскордонних і внутрішніх спорів у різних державах-членах призведе до істотного спотворення цієї ідеї²³ [461, с. 209].

При цьому варто відзначити, що проєкт ELI-UNIDROIT має суто науковий характер і навряд чи спрямований на створення законодавчого акту²⁴ [57, с. 7]. Не зовсім правильно уявлення про те, що метою цього проєкту є «початок створення нового нормативного акту – Європейських правил цивільного судочинства, який має стати першим Загальноєвропейським цивільним процесуальним кодексом», ґрунтується, насамперед, на традиційному сприйнятті цивільного процесуального законодавства, яке для ефективного застосування має бути кодифіковане. Але для цивільного процесу ЄС такий спосіб навряд чи є перспективним чи навіть можливим в умовах особливого порядку законотворення в ЄС. Ці Правила будуть застосовуватися як модель європейського регулювання цивільних процесуальних відносин, слугуватимуть орієнтиром для національних законодавців та ЄС. З огляду на це, як правильно зауважується в літературі, вони мають відповідати конституційним засадам ЄС²⁵ [421, с. 179-198].

²² Див. детальніше: Ізарова І. О. Теоретичні засади цивільного процесу ЄС: монографія / І. О. Ізарова. – Київ: ВД Дакор, 2015. – 336 с. – С. 59–66.

²³ Storme M. Improving access to Justice in Europe / Marcel Storme // TeKa Kom. Praw. – OL PAN, 2010. – Рр. 207–217. – P. 209.

²⁴ Ермакова Е. П. Унификация гражданского процессуального права и международного частного права в Европейском Союзе: учеб. пособие. – М.: Изд. РУДН, 2014. – 65 с. – С. 7.

²⁵ Prechal S. The European acquis of civil procedure: constitutional aspects / S. Prechal, C. Kees // Uniform Law Review. – 2014. – Vol. 19, 2. – P. 179–198.

²⁰ Initial report on the ELI-UNIDROIT 1st Exploratory Workshop [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Projects/ELI-UNIDROIT_Workshop_initial_report.pdf.

²¹ Initial report on the ELI-UNIDROIT 1st Exploratory Workshop [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Projects/ELI-UNIDROIT_Workshop_initial_report.pdf.

Надзвичайно важливим питанням є участь в організації та підготовці цих Правил. Учасники, які беруть участь у підготовці Європейських правил, забезпечують подальшу перспективу співпраці та взаємодії між різними державами, у тому числі не членами ЄС.

Хоча нині держави залишаються ключовими гравцями на полі міжнародної політики, незабаром вони можуть втратити суверенітет, державні функції і владу: міжнародні інститути обстоюють право судити про те, що держави можуть робити на своїй території, й обмежувати їх у цьому. Тож у світовому масштабі зараз спостерігається тенденція втрати влади центрального апарату державного управління через передачу її субдержавним, регіональним, провінційним і місцевим політичним утворенням²⁶ [253, с. 37]. І це надзвичайно помітно в Європі, де міжнародні інститути набули важливих функцій, що раніше належали державі; виникли потужні міжнародні бюрократичні утворення, які можуть безпосередньо впливати на життя окремих громадян.

На першому ж спільному семінарі ELI-UNIDROIT 2013 р.²⁷ [348] зазначалося, що задля успіху проекту потрібно залучити до участі не лише провідних науковців, а й юристів-практиків, суддів і членів європейських організацій та асоціацій. У ході конференції ELI та Генеральної асамблеї 24-26 вересня 2014 р. було запрошено всіх учасників, які були зацікавлені²⁸ [1]. Таким чином, у проєкті беруть участь спостерігачі: 1) від міжурядових організацій: Гаазької конференції з міжнародного приватного права (Hague Conference on Private International Law – HCCH); європейських інституцій (Європейська комісія, Європейський парламент (JURIKOMITET), Суд Європейського Союзу); 2) професійних асоціацій: Асоціації з міжнародного арбітражу (the Association for International Arbitration – AIA); Ради адвокатів та юридичних спілок Європи (the Council of Bars and Law Societies of Europe – CCBE); Ради нотаріатів Європейського Союзу (the Council of the Notariats of the European Union – CNUE); Європейської мережі рад судової влади (the European Network of the Councils of the Judiciary – ENCJ); Міжнародної асоціації юристів (the International

Bar Association – IBA); Міжнародної спілки адвокатів (the Union Internationale des Avocats – UIA); Міжнародної спілки судових виконавців (the Union internationale des huissiers de justice) (International Union of Judicial Officers – UIHJ); 3) науководослідних установ (Research Institutions): Міжнародної асоціації процесуального права (the International Association of Procedural Law); Інституту Макса Планка в Люксембурзі з міжнародного, європейського та процесуального права (the Max-Planck Institute of Luxembourg for International, European and Regulatory Procedural Law), а також Американського інституту права (ALI).

Таким чином, серед учасників – не обмежені кордонами національні держави, а професійні й наукові спільноти, при цьому у проєкті не беруть участі вітчизняні організації. Саме на основних організаціях та інститутах лежить обов'язок узяти активну участь та забезпечити євроінтеграційні прагнення України, формувати основу для активної взаємодії та співпраці, забезпечити розвиток дійсно справжнього європейського простору правосуддя, обмеженого не кордонами ЄС, а цивілізаційними та культурними чинниками.

Активна розбудова єдиних Європейських регіональних правил цивільного судочинства не обмежена колом держав-членів ЄС, а охоплює саме ті держави, які підтримують загальні цінності, закріплені в Європейській конвенції. З огляду на це, а також на євроінтеграційні прагнення нашої держави та суспільства, надзвичайно важливим є приєднання України до процесу підготовки й запровадження цих Правил²⁹ [383, с. 112-117]. При цьому варто відзначити важливість участі в їх підготовці недержавних організацій та установ, які покликані забезпечити створення надійного фундаменту для майбутньої успішної інтеграції України до Європейського співтовариства, запровадження загальноєвропейських цінностей та засад здійснення судочинства на Європейському континенті.

Запровадження єдиних європейських правил цивільного судочинства та застосування їх до вирішення транскордонних спорів на загальних засадах стане наступним етапом гармонізації цивільного процесу. Урахування останніх здобутків науки цивільного процесуального права забезпечить подальший розвиток європейської інтеграції й удосконалення національних систем цивільного процесу, але регулювання внутрішніх спорів за допомогою регіональних правил на сучасному етапі

²⁶ Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон ; пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с. – С. 37.

²⁷ ELI October 2013 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unidroit.org/english/documents/2014/study76a/201310-eli-news.pdf>.

²⁸ 2014 Projects Conference and General Assembly [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/General_Assembly/2014/Agenda_flyer.pdf7.

²⁹ Izarova Iryna. The European Regional Rules of Civil Procedure and Deepening Economic Relations Between Ukraine and the European Union / Iryna Izarova // European Journal of Law and Political Sciences, «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. – Vienna, 2015. – No. 3. – Pp. 112-117.

розвитку політичних та економічних відносин навряд чи можна визнати доцільним.

Можна констатувати, що усталені погляди на нібито непереборні відмінності різних процесуальних систем поступово долаються. Саме це є надзвичайно важливим надбанням проекту з підготовки Принципів ALI-UNIDROIT, оскільки без цього кроку навряд чи можна було б очікувати розвитку сучасних тенденцій до підготовки регіональних правил цивільного судочинства. Незважаючи на те, що при порівнянні вчені, як правило, підкреслюють відмінності, насамперед варто визначити фундаментальні функціональні подібності, і варто саме із цього розпочати, замислюючись над тим, як ці системи працюють³⁰ [368]. Таким чином можна розвивати ідею про створення справді універсального механізму захисту прав, який не залежить від національних відмінностей, а відображає культурні та цивілізаційні риси.

Для України, як і для інших держав-членів РЄ та держав-кандидатів на вступ до ЄС, зазначені Принципи є гарною можливістю для зближення у сфері цивільного процесу в загальносвітовому масштабі, забезпечення необхідного підґрунтя для ефективного захисту прав учасників економічних відносин.

Список літератури:

1. Ван Рее К. Х. Гармонизация гражданского процесса в глобальном масштабе / К. Х. Ван Рее // Европейский гражданский процесс и исполнительная производств: сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф. (г. Казань, Казан. (Приволжский) федерал. ун-т, 25 марта 2011 г.) / отв. ред. Д. Х. Валеев. – М.: Статут, 2012. – 352 с.
2. Принципы трансграничного гражданского процесса / пер. Е. Виноградова, М. Филатова. – М.: Инфотропик Медия, 2011. – 240 с. – С. 3-10.
3. Ізарова І. О. Принципи транскордонного цивільного процесу ALI-UNIDROIT і її вплив на розвиток цивільного процесуального права / І. О. Ізарова // *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту. Сер.: Юриспруденція.* – 2014. – №10-1. – Т. 1. – С. 190-194.
4. ALI / UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf>.
5. Harmonization of Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: http://openscholarship.wustl.edu/law_globalstudies/vol4/iss3/13.
6. Andrews N. Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos / Neil Andrews // *Civil Litigation in a Globalising World* / ed. by X. E. Kramer, C. H. Van Rhee. – 2012. – P. 21.
7. Hazard, G. C. Introduction to the Principles and Rules of Transnational Civil Procedure' / G. C. Hazard, M. Taruffo, R. Stürner and A. Gidi // *New York University Journal of International Law and Politics.* – 2001. – №33(3). – P. 575.
8. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions The EU Justice Agenda for 2020 – Strengthening Trust, Mobility and Growth within the Union Strasbourg [Electronic resource]. – Mode of access: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/com_2014_144_en.pdf.
9. Комаров В. В. Цивільний процес у глобальному контексті / В. В. Комаров // *Право України.* – 2011. – №10. – С. 20-29.
10. Ерпылева Н. Ю. Международный гражданский процесс: институционально-нормативный механизм правового регулирования // *Право и политика.* – 2012. – №10. – С. 1707-1750.
11. McAuley H. Achieving the Harmonization of Transnational Civil Procedure: Will The ALI/UNIDROIT Project succeed? [Electronic resource]. – Mode of access: <http://mcau-leyhawach.com.au/achieving-the-harmonization-of-transnational-civil-procedure-will-the-ali-unidroit-project-succeed/>.
12. From Transnational Principles to European Rules of Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanlawinstitute.eu/projects/current-projects-contd/article/from-transnational-principles-to-european-rules-of-civil-procedure/?tx_ttnews%5BbackPid%5D=137874&cHash=30981e5bc9618fbff47b45f915463642.
13. European Law Institute [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.europeanlawinstitute.eu/about-eli/>.
14. Transnational civil procedure – formulation of regional rules [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unidroit.org/about-unidroit/work-programme?id=1625>.
15. Initial report on the ELI-UNIDROIT 1st Exploratory Workshop [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Projects/ELI-UNIDROIT_Workshop_initial_report.pdf.
16. Ізарова І. О. Теоретичні засади цивільного процесу ЄС: монографія / І. О. Ізарова. – Київ: ВД Дакор, 2015. – 336 с. – С. 59-66.
17. Storme M. Improving access to Justice in Europe / Marcel Storme // *TeKa Kom. Praw. – OL PAN,* 2010. – Pp. 207–217. – P. 209.
18. Ермакова Е. П. Унификация гражданского процессуального права и международного частного права в Европейском Союзе: учеб. пособие. – М.: Изд. РУДН, 2014. – 65 с. – С. 7.
19. Prechal S. The European acquis of civil procedure: constitutional aspects / S. Prechal, C. Kees // *Uniform Law Review.* – 2014. – Vol. 19, 2. – Pp. 179-198.
20. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон ; пер. с англ. Т. Велимева, Ю. Новикова. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с. – С. 37.
21. ELI October 2013 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unidroit.org/english/documents/2014/study76a/201310-eli-news.pdf>.
22. 2014 Projects Conference and General Assembly [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/General_Assembly/2014/Agenda_flyer.pdf7.
23. Izarova Iryna. The European Regional Rules of Civil Procedure and Deepening Economic Relations Between Ukraine and the European Union / Iryna Izarova // *European Journal of Law and Political Sciences, «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH.* – Vienna, 2015. – №3. – Pp. 112-117.

³⁰ Harmonization of Civil Procedure [Electronic resource]. – Mode of access: http://openscholarship.wustl.edu/law_globalstudies/vol4/iss3/13.